

عهد نامه جدید ایران و عثمانی

بتاریخ اول اردی بهشت ۱۳۰۵ مطابق ۲۲ آوریل ۱۹۲۶

مقدمه

دولت ایران از يك طرف و دولت ترکیه از طرف دیگر احتیاجات و وظائفی را که عصر حاضر برای ملتین ایجاد و ایجاد مینماید در نظر گرفته و چون معتقد و جازم میباشد که تحکیم رشته دوستی و برادری موجود بین ایشان واجب است لهذا مصمم شدند که شرایط مادی روابط صمیمی خود را روشن نمایند و برای نیل باین مقصود انعقاد معاهده و دادیه و تأمینیه را لازم شمرده و برای این منظور طرفین توافق کردند که مذاکرات راجعه باین امر در شهر طهران بعمل آید و اختیار داران خود را بشرح ذیل معین کردند: از طرف اعلیحضرت همایونی شاهنشاه ایران: جناب اشرف آقای میرزا محمد علی خان فروغی رئیس الوزراء و جناب آقای میرزا داود خان مفتاح، کفیل وزارت امور خارجه. از طرف رئیس جمهوریت ترکیه: ممدوح شوکت بیک، ایلچی فوق العاده و سفیر کبیر ترکیه در ایران - و اختیار داران مزبور پس از ارائه اختیار نامه های خود که معتبر شناخته شد در باب مقررات ذیل توافق نظر حاصل نمودند:

فصل اول - صلح خلل ناپذیر و دوستی صمیمی دائمی ما بین مملکت شاهنشاهی ایران و جمهوریت ترکیه و همچنین ما بین اتباع آنها بر قرار خواهد بود.

فصل دوم - در صورت وقوع عملیات نظامی از طرف يك با چند دولت ثالث نسبت به یکی از دولتین معظمین متعاهدین طرف متعاهد دیگر متعهد است که ببطرفی خود را نسبت بمتعاهد خود محفوظ بدارد

فصل سوم - هر يك از متعاهدین تقبل مینمایند که از حمله نسبت بمتعاهد دیگر خود داری کرده و در هیچ نوع اتحاد یا ائتلاف سیاسی و اقتصادی و یا مالی که از طرف يك با چند دولت ثالث بر ضد طرف متعاهد دیگر یا بر ضد امنیت نظامی و بحری آن منعقد شده باشد

شرکت نجویند. همچنین هر يك از متعاهدین تقبل مینمایند که در هیچ نوع عملیات خصمانه که از طرف يك یا چند دولت ثالث بر ضد طرف متعاهد دیگر وقوع یابد مشارکت نمایند.

فصل چهارم - در صورتی که يك یا چند دولت ثالث در موقع جنگ با یکی از متعاهدین معظمین بیطرفی متعاهد دیگر را نقض کرده و از خاک آن مملکت قشون و اسلحه و مهمات جنگی عبور دهد و یا بخواهد آذوقه و چهار بابان و کلیه هر چیزی که برای جنگ لازم باشد در آن مملکت تهیه نماید و یا قشون خود را که عقب نشینی مینماید از آن جا عبور دهد و یا سکنه مملکت بیطرف را برای مقاصد نظامی خود شویق و وادار بقیام بکند و یا در خاک مملکت بیطرف استکشافات نظامی بعمل آورد متعاهد بیطرف ملزم است که با قوای مسلحه خود از عملیات مذکوره جلوگیری کرده و بی طرفی خود را حفظ نماید.

فصل پنجم - طرفین معظمین متعاهدین تعهد مینمایند که تشکیل و توقف تأسیسات و دستجاتی را که مقصد آنها بر هم زدن صلح و امنیت مملکت متعاهد و یا تغییر حکومت آن باشد در خاک خود اجازه نداده و همچنین اشخاص و یا دستجاتی را که بوسیله تبلیغات یا سائر وسایل در صدد مبارزه با مملکت متعاهد دیگر باشند ممنوع از توقف در خاک خود بدارند.

فصل ششم - نظر بنامین آسایش و امنیت سکنه مناطق سرحدی طرفین متعاهدین هر نوع اقدامات لازمه خواهند نمود که بخلاف کاریها و عملیاتی که از طوایف ساکن نواحی مجاوره سرحدات ناشی میشود و ممکن است به آسایش مملکتین سکنه وارد نماید خاتمه دهند. اقدامات مزبوره را دولتین جدا گانه و یا در صورتیکه لازم بدانند مشترکاً بعمل خواهند آورد.

فصل هفتم - طرفین معظمین متعاهدین موافقت مینمایند که اختیار داران خود را در ظرف مدتی که بیش از شش ماه از تاریخ امضاء این

معاهده نباشد در طهران مجتمع کرده و قرار داد تجارتي وقونسولی وگمرکی ویستی و تلگرافی و همچنین قرار داد اقامت و اعاده مجرمدین را منعقد نمایند
فصل هشتم - طرفین متعهدین توافق نمودند که برای تسویه اختلافاتیکه ممکن است فیما بین بروز کنند و بطریق عادی دیپلوماتیک حل نشود طریق خاصی معین نمایند.

فصل نهم - محتاج بتوضیح نیست که خارج از حدود تقبلات متقابل که در این عهد نامه معین شده است هر یک از طرفین معظمین متعهدین در روابط خود با دول ناک آزادی مطلق خواهند داشت.
فصل دهم - این عهد نامه بزبان فارسی و ترکی و فرانسه نوشته شده و در صورت بروز اختلاف متن فرانسه معتبر خواهد بود.

فصل یازدهم - عهد نامه حاضر در اسرع اوقات بتصویب مجالس ملی مملکتین خواهد رسید و نسخه صحه شده در طهران مبادله خواهد گردید عهد نامه حاضر از تاریخ امضاء دارای اعتبار بوده و برای مدت پنج سال منعقد میشود. در صورتیکه یکی از طرفین متعهدین شش ماه قبل از انقضاء مدت فوق راجع بختامه دادن باین عهد نامه تصویب خود را بدیگری اخطار نکنند یکسال دیگر بمدت آن بخودی خود افزوده شده و از طرفین برسمیت شناخته خواهد شد و در هر صورت اخطار تصمیم بختامه دادن عهد نامه قبل از انقضاء شش ماه مؤثر نخواهد بود. برای تصدیق مراتب مذکوره در این عهد نامه اختیارداران طرفین آنرا در دو نسخه در طهران نوشته و امضاء و مهر نمودند
 بتاريخ اول اردیبهشت ماه ۱۳۰۵ شمسی هجری مطابق ۲۲ آوریل ۱۹۲۶ میلادی. ممدوح شوکت د. مفتاح محمد علی فروغی

خلاصه صورت جلسه

در موقع قرائت فصل هفتم آقای رئیس الوزراء نطق ذیل را راجع بالغناء کابیتولاسیون ایراد نمودند:
 «سالمات ترتیب کابیتولاسیون که بی نهایت برای مملکت مضر است

در ایران برقرار شده و دولت ما عزم جزم دارد که این ترتیب را که همواره در راه ترقی و تعالی ملت ایران و نیل او بآمال و آرزوی خود ایجاد موانع و مشکلات میکنند موقوف نماید از طرف دیگر پوشیده نیست که سابق بر این هر یک از دولتین ایران و ترك در حق اتباع و قونسولهای مملکت دیگر مزایایی قائل شده بودند که جنبه کاپیتولاسیونی داشت و بموجب عهد نامها برقرار شده بود و بنا بر این اساس کاپیتولاسیون مبنی بر معامله متقابل و قرار داد دوطرفی بود و مادام که دولت ترکیه آن را رعایت میکرد دولت ایران نیز خود را بر عایت آن ملزم می دانست ولیکن چون دولت ترکیه مزایای کاپیتولاسیون را کاملاً موقوف داشته ناچار حقوقی را که اتباع ایران در ترکیه داشتند از آنها سلب نموده است بنا بر این دولت ایران هم بر عایت قرار دادهای فوق که از این بیعد فقط يك طرفی خواهد بود ملزم نیست و آنها را منسوخ میداند و نمایندگان ایران رجاء واثق دارند که دولت ترکیه مانع نخواهد بود از اینکه ایران باستخلاص از کاپیتولاسیون نائل شود بلکه با میل او بطی این طریق و رسیدن بآرزوی مشروع خود مساعدت خواهد نمود. بدلائل مذکوره فوق هیئت ایرانی پیشنهاد میکنند که در متن فصل هفتم قید شود که معاهدات مزبوره بر طبق قواعد مقررۀ بین المللی که دارای حقوق متساوی میباشد منعقد خواهد شد.

آقای سفیر ترکیه جوابی بمضمون ذیل ایراد نمودند:

«هیچ مانع نمی بینم که پیشنهاد جناب اشرف آقای فروغی در ضمن مذاکراتی که عنقریب بجهت انعقاد معاهدات راجعه بروابط تجارتي و قونسولی و گمرکي و غیرها بین مملکتین واقع خواهد شد جداً در نظر گرفته شود اما مباحثه طولانی را در این باب در اینجا بموقع میدانم ولیکن بجهت اطمینان اختیار داران ایرانی از حسن نیت دولت خودم در آنچه راجع بمنافع ایران است قصد دارم مراسله بجناب اشرف عالی بنویسم و تشریح کنم که دولت من حاضر است در موقع انعقاد معاهدات مزبوره

قواعد مقررۀ بین المللی را که دارای حقوق متساویه هستند منظور دارد.»
 و در پایان نطق خود آقای سفیر کبیر مراسلۀ را که بفرانسه نوشته شده بود بجناب اشرف آقای رئیس الوزراء تسلیم داشتند که ترجمۀ فارسی آن ذیلآ درج میشود :

« آقای رئیس الوزراء دوستدار نظر بتهایی که جناب اشرف عالی نسبت بمفاد مادۀ هفتم عهد نامۀ و دادیه و تأمینیه که امروز امضا میشود ابراز فرمودید باکمال افتخار به استحضار جناب اشرف میرساند که حکومت متبوع دوستدار کاملاً حاضر است اساس قرار داد های مزبوره را بر اصولی که فیاین ملل متساوی الحقوق معمول است استوار نموده و برای اتباع دولتین متساوی قائل شود در خاتمه احترامات فائقه را تجدید مینماید
 امضاء ممدوح شوکت بیک »

بعد از قرائت فصل نه آقای رئیس الوزراء نطق ذیل را ایراد نمودند :
 چون دولت ایران عضو جامعه ملل میباشد و مصمم است وظائفی را که از جهة این عضویت برعهده دارد انجام دهد مقتضی خواهد بود که در معاهدۀ حاضره بیک ماده اضافه شود مشعر بر اینکه دولت ایران به تعهدات خود نسبت بجامعۀ ملل وفا خواهد نمود .
 آقای سفیر کبیر جواباً چنین اظهار داشتند :

دولت ترکیه مسبوق بود از اینکه دولت ایران عضو جامعه ملل است و بنابراین طبعاً تقبلات ناشیۀ از این عضویت را باید رعایت کند ولیکن ضرورتی نمی بینم در اینکه این امور در چنین معاهدۀ و دادیه و تأمینیه ذکر شود زیرا که در این معاهده باید فقط مقررات راجع به منافع مشترک طرفین مقید گردد

اختیار داران ایران اظهار داشتند که چون این اظهار جناب اجل آقای ممدوح شوکت بیک در صورت مجلس راجع بمعاهدۀ حاضره قید میشود ما هم بانظر ایشان موافقت مینمائیم .